
**CASTOR ȘI POLUX – O PERSPECTIVĂ INTERPRETATIVĂ
A DUBLULUI ÎN LIRICA LEONIDEI LARI***Victoria FONARI*

CZU: 821.135.1(478)-1.09

victoria_fonari@yahoo.com

Pleferința pentru un dialog dintre daimon și eul liric, în creația Leonidei Lari (1949-2011), nu este o consecință a unui eu scindat. Leonida Lari trăiește durerea de a-și pierde fratele – Leonard Tuchilatu. În unele versuri poeta pare să *rescrie* mitul Castor și Polux (eul liric împărțind moartea și viața cu fratele său), sau o variantă a mitului Narcis, care și-ar fi văzut în apă sora geamănă pe care își dorește să o revendice.

Această opțiune creează un eu liric ce cunoaște viața și moartea concomitent: „Pentru că nimeni sub soare nu are / Suflet geamăn cu-al tău” (*Numai în ceruri*). Îngemănarea într-o idee se resimte și în alte texte. Precizăm că numele Castor și Polux nu apar explicit în poezie, totuși mitul se întrevide prin următoarele argumente. Pentru a explica versurile în acest mod, e necesară o trecere în revistă succintă a mitului antic din zona polisului Sparta. Fiind fiii Ledei și ai lui Zeus, primesc următoarele însușiri: Castor este muritor, iar Polux este etern. Discrepanța aceasta îl face ca, după moartea fratelui său geamăn Castor, să se simtă nefericit. În consecință, Polux decide să se dezică de nemurire și își asumă condiția de a fi lângă fratele său. După o variantă a mitului, o zi se aflau în Olimp, iar alta – în Hades. În reflexia textului artistic, Leonida Lari trăiește/simte moartea fratelui său, iar similitudinea lor se explică prin talentul poetic cu care au fost hărăziți. Moartea prematură o face să sufere și să conștientizeze altfel eternitatea în toată amploarea sufletului. Caracterul combativ dat de o voință spartană se relevă în următoarele secvențe: „Însingurarea vine și n-am scut”. Aspectele de luptători se remarcă și printr-o pliere a mitului pe cultura dacică: „Pentru un om ce-stat-a și-n sicriu, / Cu zâmbetul de dor încercănat, / Dar eu venii pe lume prea târziu, / Dar el din ea devreme a plecat” (*E-adevărat*). Idealul unei vieți ce înalță, ce luminează omul, este construit pe o antiteză dintre plecarea cu zâmbet și tristețea eului liric. Zâmbetul dacic denotă verticalitatea, care trezește varii emoții: de

a continua lupta, de a încheia ce nu s-a reușit, încrederea și pacea, puritatea și seninătatea.

Fiind ambii visători, având credința în miracolul cuvântului artistic, Leonida Lari exclamă, pe fundalul mitului spartan: „Dintr-o armată de dureri / Sunt ultimul oștean ce mor” (*Prezent*). Sacrificiul în numele adevărului istoric, în numele limbii române, în numele credinței, fiind în opoziție cu timpul ateu – în numele libertății, relevă o verticalitate și demnitate trăite prin rezistență, demnitate, suferință. Plânsul nu mai are forțe și eul liric trăiește empatic dorința celui plecat: „Mai mult n-am să-ți spun nici un gând / De-alin sau de jale, / Dar cadă lumina visând / Pe pânzele tale” (*De târzie vedere*). Dezicerea de a comunica de fapt constituie o altă etapă în existența eului liric – de a construi un alt tip de legătură, nu bazată pe privire, ci pe amintire; nu axată pe auzul vocii aievea, ci pe ascultarea vocii interioare.

Vocativul din unele versuri explică această lipsă și similitudinile dintre frate și soră: „Cântă cocoșii, Leonard, și cântatul frumos al lor / Apropie ușor două lumi – morții și viii. / De dor aprig de tine, îmi vine uneori să mor. / Dar mă opresc nepoții și copiii!” (*Cântă cocoșii...*). Tragismul se relevă prin antiteza a două lumi, care este o condiție irevocabilă. Moartea nu trezește sentimente de frică, ea devine o componentă a eternității, fiind în opoziție cu „În lumea aceasta oamenii sunt / De azi pe mâine” (*Dar este ceva...*)

Pe undele spiritualului, dar și cu asumări de a renaște spiritul dragostei pentru neam, acest dialog fratern, scindat între două lumi, comportă și sentimente de regrete: „Cânt vinovată, frate, că grijă n-am avut / Și am lăsat uitării aceste bunuri toate / Mai dă-mi o viață, Doamne, s-o iau de la-nceput / Să-mi ispășesc lumina și fața de păcate” (*Cânt vinovată...*). În aceste versuri se trăiește responsabilitatea de a înfăptui și ceea ce nu a reușit din cauza vieții scurte. Timpul are capacitatea memoriei și a uitării. Contribuind la renașterea națională, poeta atestă reversul – uitarea, migrația, dezicerea benevolă de național. În cazul dat, o a doua viață îi este necesară eului liric pentru a lupta cu uitarea care contribuie la degradare și indiferență.

Pierderea fratelui îi destăinuie dimensiunea durerii și a unui dialog continuu fie cu daimonul, fie cu fratele său. Totuși, această distanțare care explică dorința de apropiere își găsește și o altă interpretare. În

spațiul poetic, care după Eugen Coșeriu se deosebește de intenția altor limbaje: „În sfârșit, obiectele naturale pot fi percepute ca obiecte culturale dacă li se atribuie o componentă intențională. Acesta este și cazul mitologiei, unde obiecte naturale ca râuri, arbori sau stele sunt percepute și interpretate ca obiecte intenționale” [1].

Obiecte intenționale apar în peisaju-i liric la Leonida Lari, acestea insistă la o altă percepere a vieții, nu pe cale vizuală, ci pe cea auditivă. Dialogul pare să fie realizat prin unde, ține de un interlocutor, care ar fi orb, care are posibilitatea de a percepe schimbările prin senzațiile interioare: „Auzi cum cade vinul peste pâine / Și se preface-n sânge creștinesc, / Auzi cum trec în ieri și trec în mâine, / Iar ieri cu mâine nu se întâlnesc” (*Auzi*). Deși imaginile-cheie invită la o gândire în culori (vin, pâine, sânge), componenta intențională constituie temporalitatea și imposibilitatea. Elementul de ritual se certifică în transformare, dar nicidecum în revenirea la ceea ce a fost anterior. Ireversibilitatea este imposibilă. Aceasta condiționează mutații în sentimentele eului liric, care nu mai are opțiunea de a uita. Memoria devine o verigă purtătoare a acestei inițieri.

Raportul mitic dintre Castor și Pollux, caz în care dispare identificarea celui etern și a celui muritor, contribuie la o dorință de recuperare. Redobândirea își găsește *îndreptățirea* în explicația în relația Om-Ființă a lui Heidegger „Omul, definindu-se prin raportarea la Ființă, trăiește astfel o relație extatică fără el însuși. Heidegger numește acest raport care se caracterizează omul în esența sa „ek-sistența”. Valorifică ideea: „omul rămâne în afara lui însuși, prin raportarea la Ființă. Astfel, omul nu mai este supremul punct de referință, ci unul care se definește în raport cu punctul de referință care este Ființa” [2, p. 94,95].

Mai mulți exegeți au menționat misteriosul din creația Leonidei Lari. Acad. Mihai Cimpoi implică următoarea apreciere: „Leonida Lari transcrie stări lirice pure proiectate fantasmagoric sub semnul unui romantism „desuet”, de pe fundalul căruia se dă lupta între spirit și materie. Trăirea se vrea ideală, ardentă, purificată în cel mai înalt grad prin lumina solară, actul poetic ține de sacru și nu poate fi conceput decât ca spiritualizare, purificare, înnobilitate” [2, p. 169]. În registrul criticului sesizăm cuvinte termice care reflectă dinamica interioară a poeziei autoarei din generația ochiului al treilea.

Valorificând raportul dintre mit – ritual – mister, prerogativa va fi misterul – care se bazează pe dinamica „dulcelui foc”. Ritualul din creația artistică poartă o condiție dintr-o altă lume: „Mă va fi blestemat vreo zână / Când m-am născut pe-acest pământ / Ca drumul meu înspre lumină / Să fie plâns, să fie cânt” (*Zile trăite*). Vectorul spre lumină este un strigăt de a nu accepta un traseu al involuției. Viața își designează treptele creației ce își prind stativele pe durere și cânt. Se recunoaște și traseul orfic trecut printr-o perspectivă feminină, aceea de a-și deplânge continuu fratele, de a empatiza cu durerile neamului și de a-și asuma menirea apostolică de eliberare a poporului de preconcepte, de îndobitocire și de josnicie.

Imaginile puternice – „arșița din sânge”, „gheața din priviri” – sugerează un contrast termic, un disconfort lăuntric, care par elemente ale unei senzații de ritualizare a creației artistice. Edificarea în subtexte a secvențelor mitice ține de apropierea omului Leonida Lari de Ființă: „[...] destinul omului nu este acela de a ajunge la dominarea tehnică a ființării, ci de a atinge adevărul Ființei care i se dă, adică de a trăi în apropierea Ființei” [3, p. 96].

Această apropiere destăinuie o mare durere care se întrevește în dialogul cu fratele său, cu *Daimonul meu*, cu mama, cu Dumnezeu, cu „*Prietenă mea, ideea*”. Este sincronizată de elementul foc: „Dar sufletul intră în soarte / Așa, precum este a fi, / Datori fiind toți cu o moarte – / El, totuși, nu poate muri!”. Eternitatea ține de acea gândire primordială la care apelează poeta. Valorifică motivul eternității care este cel mai vehiculat în gândirea mitică prin antiteza: efemeritate – eternitate.

Referințe:

1. COȘERIU, Eugen. *Istoria filozofiei limbajului* (disponibil on-line) https://www.academia.edu/36775473/Eugen_Coseriu_-_Istoria_Filozofiei_Limbajului.pdf
2. GONTIER, Thierry. *Marele opere ale filozofiei moderne*. Trad. de Mihaela GAFIȚESCU. Iași> Editura Institutul European, 1998. ISBN 973-586-121-6.
3. HEIDEGGER, Martin. *Ontologie. Hermeneutica facticității*. Trad. din germană de Christian FERENZ-FLATZ. București: Humanitas, 2008. ISBN 978-973-50-1943-3.